

Libris .RO

Respect pentru oameni și cărți

Luke Harding

CONSPIRAȚIA

**Cum l-a ajutat Rusia pe Trump
să ajungă la Casa Albă**

Traducere din limba engleză
de Mihai-Dan Pavelescu

METEOR
PRESS

<i>Prolog: Întâlnirea</i>	7
1 • Nu tocmai sfârșitul istoriei	17
2 • Cred că-i un idiot	41
3 • Publică-l și să-l ia naiba	60
4 • Atacul cibernetic	82
5 • Generalul Mișa	105
6 • Specializat în ticăloși	128
7 • Masacrul de marți noapte	155
8 • Complicitate	193
9 • Servitute	225
10 • Din Rusia cu cash	248
11 • Straniul caz al băncii germane	272
<i>Epilog</i>	293
<i>Note asupra surselor</i>	301
<i>Mulțumiri</i>	303
<i>Index</i>	304
<i>Despre autor</i>	320

Prolog

Întâlnirea

Decembrie 2016

Grosvenor Gardens, Londra SW1

Gara londoneză Victoria. Un amestec de paragină și pretenții de rafinament. Aici se află gara feroviară propriu-zisă, o autogară și – puțin mai departe – un parc triunghiular în care puteți găsi statuia ecvestră a mareșalului Ferdinand Foch, erou francez din Primul Război Mondial. Pe soclul statuii sunt gravate cuvintele lui Foch: „Sunt conștient că am slujit Anglia...” Cineva a adăugat cu vopsea neagră: „omorând mii de oameni”.

Este o zonă de sosiri și plecări. În jurul statuii se află bănci maronii, pătate cu excremente albe de porumbei, și platani înalți. Parcul este plin de turiști, navetiști și inevitabilii boschetari lățoși, care sorb din cutii de bere și vorbesc singuri. Proprietatea aceasta imobiliară extrem de scumpă, ținând seama de poziția sa, este deținută de ducele de Westminster, cel mai bogat aristocrat britanic.

Dacă veți continua drumul, veți ajunge la un sir de clădiri înalte neoclasicice, realizate în stilul arhitectural al Renașterii franceze. Aceasta este Grosvenor Gardens. Strada trece prin spatele unei reședințe faimoase în toată lumea: palatul Buckingham. Cu puțină îndrăzneală și o scară înaltă, puteți sări zidul și ajunge drept în grădina privată a Maiestății Sale. Brazii dinăuntru, care se ridică pe cerul cenușiu al Londrei, sunt vizibili pentru oamenii de rând. Eleșteul reginei nu poate fi văzut.

Unele dintre clădirile de aici își anunță ocupanții: o companie de PR, un local japonez, o școală de limbi străine. Dar la numărul 9-11 nu se poate ghici ce se află înăuntru. Două coloane încadrează o ușă neagră, anonimă. Un avertisment foarte vizibil anunță existența videocamerelor de securitate. În dreptul soneriei nu scrie niciun nume. Deasupra se ridică trei etaje de birouri.

Dacă intrați și cotiți la dreapta, veți ajunge într-un apartament modest de la parter: două camere simple, zugrăvite în alb-ivoriu, un

Respect pentru oameni și cărți

planiglob colorat de mărime mijlocie, fixat pe un perete, ferestre înalte imediat deasupra nivelului străzii, acoperite cu jaluzele albe. Există computere și un ziar: un exemplar din *The Times*. Impresia este a unei companii profesioniste mici și discrete.

Aici își are sediul firma britanică Orbis Business Intelligence Ltd. Site-ul web al companiei afirmă că Orbis este „o consultanță în domeniul serviciilor de informații corporative”. Și adaugă vag: „Oferim factorilor de decizie strategii, informații și servicii de investigații. Lucrăm cu clienții pentru a implementa strategii care să le protejeze interesele în toată lumea.”

Decodificat, Orbis activează în spionajul non-statal. Compania spionează pentru clienți comerciali – scotocind prin secretele individelor și instituțiilor, organizațiilor guvernamentale și internaționale. Londra este capitala mondială a spionajului privat. „Un domeniu dur”, ca să citez un fost spion britanic, care a lucrat acolo timp de un an, înainte de a se muta într-o corporație mare. Există peste douăsprezece asemenea firme, cu un personal alcătuit în majoritate de foști agenți secreți specializați în know-how străin.

Aceasta nu este tocmai lumea spionajului clasic sau a lui James Bond. Dar nu este nici departe de ea.

Omul care conduce Orbis se numește Christopher Steele. El și partenerul lui de afacere, Christopher Burrows, sunt directorii firmei. Ambii sunt britanici. Steele are 52 de ani; Burrows este puțin mai vîrstnic, 58. Numele lor nu apar pe materialele publicitare Orbis. De asemenea, nicăieri nu le sunt menționate fostele ocupații. Alături de ei lucrează doi absolvenți tineri și sclipitori. Este o echipă mică.

Biroul lui Steele oferă puține indicii privind natura activității lui sub acoperire.

Există un singur semn.

În apropiere de biroul directorului se află păpuși rusești Matrioska. Sunt un suvenir de la Moscova. Cele de aici îi reprezintă pe marii scriitori ruși din secolul al XIX-lea: Tolstoi, Gogol, Lermontov, Pușkin. Păpușile sunt pictate manual și numele romanțierilor sunt scrise la bază cu litere chirilice înflorite. Majuscula T de la Tolstoi seamănă cu litera grecească „pi”.

În zilele tumultuoase ale anului 2016, păpușile Matrioska erau o metaforă la fel de bună ca oricare alta pentru uluitoarea investigație

Respect pentru oameni și cărti
secretă care îi fusese recent cerută lui Steele. Mai mult chiar, era o misiune explozivă: să descopere secretele cele mai ascunse ale Kremlinului asociate cu Donald J. Trump, să le extragă unul din interiorul altuia, ca aceste păpuși, până ce adevărul avea să fie dezvăluit într-un final. Concluziile lui aveau să zguduie comunitatea serviciilor secrete americane și să declanșeze un cutremur politic de o magnitudine nemaiîntâlnită din perioada întunecată a președintelui Richard Nixon și afacerii Watergate.

Descoperirile lui Steele au fost senzaționale și dosarul rezultat l-a acuzat practic pe președintele ales Trump de delictul cel mai grav cu puțință: înțelegere secretă cu o putere străină. Puterea aceea era Rusia. Delictul – vehement negat, contestat și imposibil de dovedit în unele privințe-cheie – era trădare. Se șoptea că noul președinte american era un trădător.

Pentru a găsi o intrigașă aşa de nebunească, ar fi trebuit să ne întoarcem spre ficțiune: *Candidatul manciurian*, romanul lui Richard Condon despre o acțiune sovieto-chineză de controlare a Casei Albe. Sau un thriller în general uitat, *20 ianuarie*, de Ted Allbeury, în care Moscova recrutează un Tânăr american în timpul tulburărilor studențești din anul 1968 de la Paris, care ajunge apoi foarte departe. Ca și Steele, Allbeury a fost agent de informații britanic.

Până când activitatea i-a fost adusă în mod orbitor la lumină, Steele era un necunoscut. Mai precis, era necunoscut în afara unui cerc restrâns de inițiați din serviciile secrete americane și britanice și a unor experți ruși. Așa prefera el să lucreze.

Anul 2016 a însemnat un moment istoric extraordinar. În primul rând, Brexitul, decizia şocantă a Marii Britanii de a părăsi Uniunea Europeană. Apoi, spre surprinderea – și consternarea – multor americani, ca să nu mai amintim de mulți din lumea întreagă, Donald J. Trump a fost ales pe neașteptate în luna noiembrie al patruzeci și cincilea președinte al Statelor Unite.

Campania care l-a dus la Casa Albă fusese una a virulencei, discordiei și meschinăriei. Peste ea plutise spectrul unei acuzații unice și greu de crezut: un șef străin de stat, văzut în mod tradițional ca inamic al Statelor Unite, îl ajutase în secret pe Trump în campania

Respect pentru oameni și cărti

sa preșidențială care păruse complet lipsită de șanse – ba poate chiar îl ajutase cu un imbold decisiv pentru a trece primul linia de sosire. Se afirma că Trump era candidatul Kremlinului. Că era o marionetă a lui Putin, pe care republicani de vârf îl priviseră anterior ca pe un KGB-ist ticălos cu ochi reci – „un ucigaș și un tâlhar”, potrivit afirmațiilor lui John McCain, senatorul republican de Arizona. Cineva care dorea răul Statelor Unite.

La momentul acela, acuzația de complicitate cu Moscova părea îndreptățită din două motive. În primul rând, comportamentul bizar al lui Trump în timpul campaniei. Confruntat cu acuzația că Rusia intercepta e-mailurile democraților și le furniza presei pentru a compromite reputația rivalei sale Hillary Clinton, Trump a îndemnat în mod public Moscova să-și continue activitatea.

La o conferință de presă ținută în iulie 2016 în statul Florida, el a declarat:

– Rusia, dacă asculti acum, sper că ești în stare să găsești cele 30.000 de e-mailuri care lipsesc. Cred că vei fi răsplătită probabil din plin de presa noastră. Ia să vedem dacă se va întâmpla aşa.

Așa cum a atras atenția un asistent al lui Clinton, Trump făcuse un apel direct unei puteri străine de a comite spionaj împotriva unui oponent politic. Fusese o simplă doavadă de oportunism din partea lui Trump? Sau ceva mai coordonat, mai sinistru?

Puțini au pus la îndoială faptul că e-mailurile făcute publice prin intermediul lui WikiLeaks în iunie și octombrie 2016 au discreditat campania candidatei democratice. În sine, ele nu conțineau nimic scandalos, dar, pentru un adversar lipsit de scrupule ca Trump, au însemnat un cadou minunat: ocazia de a prinde mass-media de gât și de a-i striga în față mesajul „Hillary escroaca”. Relevant a fost și faptul că Moscova furase și e-mailurile Comitetului Național Republican, dar nu le făcuse publice.

În al doilea rând, cum pot fi explicate laudele măgulitoare adresate de Trump lui Putin? În lunile agitate care au dus la votul de pe 8 noiembrie 2016, Trump îi criticase nu numai pe Clinton și Obama, ci și pe rivalii săi din Partidul Republican, emisiunea *Saturday Night Live*, „jalnicul” ziar *New York Times*, mass-media americane în general – dușmanul lui favorit – și pe Meryl Streep. Si pe alții. Lista era lungă.

Respect pentru oameni și cărti

Pe de altă parte, președintele Rusiei fusese lăudat pentru inteligența lui. Putin a fost practic singura persoană de pe planetă care a scăpat de invectivele devastatoare ale lui Trump, emise în stil exclamativ semi-analfabet prin intermediul Twitter-ului, la ore când majoritatea oamenilor întregi la minte se aflau în pat. Trump era dispus să atace verbal pe oricine i-ar fi pus comportamentul sub semnul întrebării – mai puțin pe prietenul său Putin.

Prietenia care înmugurea între Trump și Putin nu putea fi explicată doar printr-o chimie personală; aparent, cei doi nu se întâlniseră niciodată. Sigur că da, existau similitudini ideologice: disprețul pentru organizații internaționale, ca ONU, și repulsia față de Uniunea Europeană. De asemenea, s-ar fi putut aduce în discuție și naționalismul alb cu accente creștine. Dar nu era numai atât. Parcă ar fi existat o loialitate stranie, un factor neexplicat, o mână invizibilă, o piesă lipsă din puzzle. Trump nu a lăudat niciun alt lider străin în acest stil. Sau la fel de frecvent. Respectul lui față de Putin avea să continue chiar și după ce s-a instalat în fotoliul de la Casa Albă.

Cele două subiecte – publicitatea făcută e-mailurilor interceptate de Rusia și laudele aduse lui Putin – au ridicat serioase semne de întrebare. Oare Putin îl șantaja cumva pe candidatul american? Dacă nu, cum putea fi explicată fascinația lui Trump față de el? Si dacă da, cum anume îl șantaja?

După cum era de așteptat, au existat o mulțime de zvonuri. Unele dintre ele au ajuns la ziarul pentru care lucrez, *The Guardian*. În etapa premergătoare alegerilor prezidențiale americane și în perioada agitată și stupefiantă ce le-a urmat, jurnaliștii de investigație de pe ambele maluri ale Atlanticului au pornit pe mai multe piste. A fost dificil, frustrant și chinuitor. Existau îndoieri în privința surselor. O parte din acuzațiile defăimătoare la adresa lui Trump provenea de la persoane apropiate campaniei lui Hillary Clinton, care aveau aşadar motive subiective.

Am înțeles totuși că acesta era, potențial, cel mai important caz politic american al generației. Dacă Trump complotase într-adevăr cu Rusia, nu doar public, ci poate și în secret, prin intermediul unor legături nedezvăluite din culise, atunci putem vorbi realmente de trădare. Era un alt caz Watergate.

Respect pentru oameni și cărți

Însă acum „spărgătorii” nu erau agenți operativi de nivel inferior, cum fuseseră cei ai lui Nixon. Nu erau nici măcar americani. Potrivit CIA și FBI, erau hackeri anonimi care lucrau pentru agențile de spionaj ale lui Putin. Banii din salariile lor erau rusești – și posibil americani. Ei nu spărseseră sediul Comitetului Național Democrat (CND) utilați cu șperacle, mănuși și microfoane, ca omonimii lor din 1972.

Acum ei penetraseră rețelele de computere ale CND-ului – o infiltrare prin metoda brută a mii de e-mailuri phishing¹. FBI-ul avea să conchidă că operațiunea a fost simplă și deloc costisitoare, dar de o eficacitate devastatoare. Și a dovedit că sistemele politice ale Statelor Unite erau mai vulnerabile în fața unor forțe electronice obscure decât crezusem înainte.

Între timp, Trump nu ne-a fost de prea mare ajutor în eforturile noastre de a stabili adevărul. Ignorând toate precedentele, el a refuzat să-și dezvăluie declarațiile de venit. Imperiul global al afacerilor lui imobiliare era ascuns în spatele unei rețele formate din sute de companii opace. Vizualizate în formă grafică, proprietățile lui corporative semănau cu o gigantică păpădie care se împăraștia în vânt.

Era Trump un multimiliardar, aşa cum susținea el împăunându-se? Sau de fapt era falit și supraîndatorat băncilor de peste hotare? Ce legături financiare avea, dacă le avea, cu guvernele străine? Ce se putea spune despre familia sa și mai ales despre puternicul ginere Jared Kushner al viitorului președinte?

În decembrie 2016, am mers împreună cu Nick Hopkins, un coleg de la *The Guardian*, la Chris Steele, pentru a-i pune aceste întrebări, dar și altele. Hopkins este redactorul-șef al ziarului la secția investigații. El se mai întâlnise cu Steele și era la curent cu vastele cunoștințe ale acestuia despre Rusia. De altfel, Rusia era și domeniul meu de specializare. Între 2007 și 2011, petrecusem patru ani acolo în calitate de șef al biroului *The Guardian* din Moscova, până când fusesem închis într-o celulă din aeroport și expulzat din țară.

¹ Metodă de furt de identitate prin care se încearcă obținerea de date personale sau confidențiale de la clienții unei organizații (n. trad.).

Asta, sunt convins, ca urmare a articolelor mele mai puțin măgulitoare la adresa lui Vladimir Putin.

Era o după-amiază de joi, cu două săptămâni și jumătate înainte de Crăciun. Străzile Londrei erau ticsite și animate de cumpărători. Am luat metroul de la birourile *The Guardian* de lângă King's Cross. Am coborât la stația de la gara Victoria și am mers pe jos distanță scurtă până la Grosvenor Gardens – pe lângă mareșalul Foch și anturajul lui de porumbei.

Am sunat la ușa firmei Orbis și ei au decis să ne lase să intrăm. Ne-a întâmpinat Steele, un bărbat de înălțime mijlocie, îmbrăcat în costum obișnuit, cu părul cândva negru acum în majoritate sur, cu comportament prietenos, dar în același timp cu o urmă de rezervă lesne de înțeles.

În mod tradițional, jurnaliștii și spionii s-au privit cu suspiciune reciprocă. Din unele puncte de vedere, ei acționează în același domeniu: își cultivă surse, colectează și trec prin sită informații, separă adevărul de ficțiune. Și unii, și alții scriu pentru a fi citiți. Cititorii unui ziari pot fi orice persoane cu acces la internet. Spionii întocmesc rapoarte pentru un cerc oficial restrâns, care a primit autorizația de a avea acces la secrete. Bănuiesc că produsul este frecvent același. Spionii dețin totuși un avantaj. Ei primesc materiale obținute de la serviciile secrete și interceptări realizate de stat.

Steele fusese de acord să discutăm la ceaiul de la ora patru. La momentul acela, investigația lui nu ajunsese încă pe prima pagină a ziarelor din toată lumea. Iar el nu se ferea încă de lumina reflectoarelor, aşa că am ieșit toți trei pe stradă și am căutat un local unde să bem o ceașcă de ceai.

Am încercat la Balls Brothers – o cafenea și wine bar, ale cărei copertine verzi dădeau spre Lower Grosvenor Garden. O chelneriță ne-a spus că nu mai erau locuri: mesele fuseseră rezervate de diverse companii pentru petrecerile de Crăciun. Am traversat strada și am intrat în pubul Shakespeare, al cărui nume era scris cu litere negre pe fond auriu. Portretul dramaturgului atârnă deasupra intrării.

Am găsit o masă retrasă. Eu m-am dus la bar și m-am întors cu băuturile: bere pentru Steele, Coca-Cola pentru Nick și un ceainic pentru mine. Decorul avea tematică feroviară, publicitate pentru compania britanică Great Western Railway. Erau fotografii vechi,

Respect pentru oameni și cărti

alb-negru, în care bărbați cu șepci turtite citeau într-un vagon și niște tinere se stropeau cu apă pe plajă.

Steele era genul de individ căruia îi plăcea să rămână în umbră, departe de publicitate sau scandal. În lumea spionajului corporativ, cu cât știau mai puțini oameni ce faci, cu atât era mai bine. Invizibilitatea era apreciată. Reporterii (care aveau informațiile lor, dar puteau fi indiscreți și uneori trădători) erau un rău necesar.

– Ai auzit de mine? m-a întrebat el.

Am mărturisit că nu auzisem.

Îi cunoșteam pe majoritatea londonezilor interesați de Rusia, dar nu și pe Steele.

– Perfect, a zis el. Așa-mi place.

Reticența lui era o chestiune de uzanță profesională. În primul rând, era un fost spion. În al doilea rând, era constrâns de regulile confidențialității comerciale. Nu avea de gând să spună absolut nimic despre clienții săi. Nu exista niciun indiciu că fusese implicat în cea mai importantă investigație din ultimele decenii. În plus, cei care îl investigau, criticau sau trădau pe Putin aveau adesea parte de un sfârșit tragic.

Un asemenea critic fusese fostul ofițer FSB Alexander Litvinenko, care fugise din Rusia în anul 2000 după ce demascase corupția la vârful organizației sale. (Cu doi ani în urmă fusese concediat de Putin personal.) Aflat în exil în Londra, Litvinenko îl denunțase pe președintele rus în cărți și articole. Prietenii îl avertizaseră că acțiunile lui nu se vor sfârși cu bine.

În 2003, MI6 l-a recrutat pe Litvinenko ca expert ocasional în privința crimei organizate rusești. Litvinenko a consiliat serviciile secrete britanice și spaniole, iar teoria lui a fost ulterior citată în telegramă diplomatică americane plecate din Madrid, care au „răsuflat”. Potrivit acestei teorii, Kremlinul, agențiile sale de spionaj, care dispuneau de multe resurse, și mafia rusă fuzionaseră, formând practic o entitate criminală unică, un stat mafiot.

Răsplata lui Litvinenko a fost o ceașcă de ceai radioactiv, care i-a fost dată de doi ruși într-un bar de hotel din Londra. Hotelul, Millennium, se află lângă ambasada americană din Grosvenor Square, o zonă familiară spionilor ruși. Dacă agenții CIA din ambasadă s-ar fi uitat pe fereastra biroului lor de la etajul al doilea

pe 1 noiembrie 2006, poate că i-ar fi zărit pe asasinii lui Litvinenko, Dmitri Kovtun și Andrei Lugovoi, ieșind pe ușa turnantă a hotelului. O anchetă publică britanică a concluzionat că Putin „aprobase probabil” operațiunea.

Eu petrecusem un deceniu investigând asasinarea lui Litvinenko, iar Steele urmărise și el cazul îndeaproape. El nu se întâlnise cu Litvinenko, dar condusese ancheta acestei crime fără precedent, întreprinsă de MI6. Steele a decis că fusese autorizată la cele mai înalte nivele ale puterii ruse. Otrava fusese poloniul – un izotop rar, letal și foarte radioactiv. După ingestie, moartea este inevitabilă. În cazul lui Litvinenko, s-a soldat cu peste trei săptămâni de suferință.

Fără a ști pe ce butoi cu pulbere stătea Steele, noi am venit să discutăm cu el despre investigația Trump–Rusia pe care o începu-se serăm discret după alegerile din SUA. Aveam două piste. Una era interesantă, însă deocamdată strict speculativă: și anume că Rusia ar fi finanțat în secret campania lui Trump. Noi știam multe dintre detaliile presupuse. Nu existau însă dovezi. Nu aveam nicio sursă primară. Dacă dovezile existau, atunci erau bine ascunse.

Cealaltă pistă era mai solidă. Aveam dovezi documentate că birocați de la vârful statului rus și persoane cu relații sus-puse „spălaseră” 20 de miliarde de dolari. Schema era ingenioasă și implica avocați britanici, judecători moldoveni, o bancă letonă și companii cu răspundere limitată cu sediul în Londra. Banii pleca-seră în diverse locuri, unii dintre ei prin conturi americane la bănci ca JP Morgan Chase și Wells Fargo. Majoritatea beneficiarilor rămâneau necunoscuți.

Banii fuseseră ascunși offshore. Schema fusese utilizată parțial pentru operațiuni politice în străinătate și ilustra permeabilitatea sistemului bancar american, deschis către bani rusești. Iar dacă puteai „spăla” bani în New York, atunci puteai, probabil, să-i cheltuiesti cu atacuri cibernetice. În orice scop.

Steele mai mult a ascultat decât a vorbit. Nu a confirmat ade-vărul ipotezelor noastre, totuși ne-a dat de înțeles că ne găseam pe calea cea bună.

A sugerat linii paralele de investigare.

– Ar trebui să vă uitați la contractele pentru afacerile cu hoteluri și terenuri pe care le-a făcut Trump. Să le verificați valorile,

Respect pentru oamenii și cărti

comparativ cu banii pe care Trump i-a asigurat prin împrumuturi, ne-a spus el.

Steele părea să facă referire la fosta reședință a lui Trump din Florida. O cumpărase în anul 2004 cu 41 de milioane de dolari, iar după patru ani o vânduse unui oligarh rus pentru 95 de milioane de dolari. Chiar și dacă am ține seama de inflație, de renovările pe care Trump susținea că le adusese proprietății, de atracția brandului Trump și de capriciile unui individ foarte bogat care dorea să investească în Statele Unite, profitul părea extraordinar.

– Importantă este diferența dintre sume, a explicat Steele.

O altă temă a campaniei electorale a fost relația lui Trump cu femeile, adusă în prim-plan după apariția unei înregistrări din 2005 în care Trump se lăuda despre privilegiile de a fi „vedetă”. Un avantaj: când se întâlnea cu femei frumoase le putea pur și simplu „prinde de sex”. Trump și-a cerut scuze pentru exprimare și a insistat că femeile care susțineau că fuseseră hărțuite sexual de către el erau mincinoase – Izabele² motivate nu de dreptate, ci de politică.

Spre surprinderea noastră, Steele a implicat că Trump și sexul reprezentau o direcție de investigație interesantă. Nu a oferit detalii.

Fără să ne spună mare lucru, Steele a lăsat impresia că ar putea confirma – sau infirma – informații pe care noi le obținuserăm din alte surse. Pentru un reporter de investigație, a fost de mare ajutor.

După patruzeci și cinci de minute, Steele s-a ridicat să plece.

Situația avea un ecou Watergate clar. Misiunea noastră era acum limpede: să pornim pe urmele sexului și banilor.

Am plecat separat, deciși să ne urmăm investigațiile. Lucrurile au căpătat apoi o dimensiune mult mai mare.

După două zile, raportul lui Steele avea să ajungă pe biroul lui Obama, dar începuturile sale erau vechi de decenii.

² Personaj din Vechiul Testament (Regi I, 16:31) al cărui nume este asociat cu falșii proroci (n. trad.).